

V Bruseli 25. apríla 2024
(OR. en)

8947/1/24
REV 1

SOC 279
GENDER 64
ANTIDISCRIM 58
EMPL 164

POZNÁMKA

Od:	Predsedníctvo
Komu:	Výbor stálych predstaviteľov/Rada
Predmet:	Ženy vo verejnom živote – <i>diskusia o smerovaní</i>

Delegáciám v prílohe zasielame orientačnú poznámku, ktorú vypracovalo predsedníctvo na účely diskusie o smerovaní na uvedenú tému na zasadnutí Rady EPSCO 7. mája 2024.

Ženy vo verejnom živote

diskusia o smerovaní

Zlepšenie zastúpenia žien v rozhodovacom procese

Rodová rovnosť je ľudské právo a základná zásada EÚ zakotvená v zmluvách a v Charte základných práv. Cieľom je Únia rovnosti, v ktorej ženy a muži, dievčatá a chlapci v celej svojej rozmanitosti môžu slobodne kráčať po životnej ceste, ktorú si zvolili, v ktorej majú rovnaké príležitosti uspieť a môžu sa rovnako podieľať na formovaní našej európskej spoločnosti a jej vedení.

V dôsledku posilneného politického záväzku v tejto oblasti ide príkladom Európska komisia s vôbec prvým rodovo rovnocenným kolégiom komisárov a komisárok a prvou komisárkou zodpovednou za rovnosť. Počas súčasného mandátu dosiahli všetky inštitúcie EÚ významný pokrok prostredníctvom legislatívnych iniciatív zameraných na podporu rodovej rovnosti vo všetkých rozmeroch. Je nevyhnutné, aby demokratické procesy a politické strany nadväzovali v rámci svojich štruktúr na tento pokrok, boli inkluzívne a odrážali rozmanitosť európskej spoločnosti.

Napriek dlhodobému úsiliu a nepopierateľnému pokroku sú však ženy stále nedostatočne zastúpené na väčšine úrovni politického rozhodovania a v iných oblastiach verejného života, najmä na ministerských a v iných výkonných pozíciách. Podľa údajov Európskej únie, ktoré poskytol Európsky inštitút pre rodovú rovnosť (EIGE), tvoria ženy v priemere 39,5 % poslancov Európskeho parlamentu a 32,8 % poslancov národných parlamentov v členských štátoch EÚ, a to s veľkými geografickými rozdielmi. Podiel žien, ktoré zastávajú ministerskú pozíciu predstavuje v priemere len 32,9 % a podiel žien, ktoré sú poslankyňami regionálnych zhromaždení predstavuje len 35,7 %. Úplná parita alebo rodová rovnováha v politickom zastúpení existuje len v pár členských štátoch EÚ.

Okrem toho sú údaje oveľa menej povzbudivé, pokiaľ ide konkrétne o rodovú rovnováhu v parlamentoch a miestnych a regionálnych radách, pokiaľ ide o pozície predsedov, predsedníctvo parlamentných orgánov alebo kľúčové nevolené pozície. Stále existuje rodová segregácia v portfóliách ministrov a členstve v parlamentných pracovných orgánoch, pričom sektory, v ktorých tradične dominujú muži (obrana, financie) a sektory s vyšším podielom žien (sociálna politika, vzdelávanie) výrazne korelujú s legislatívnym a rozpočtovým vplyvom, a to v prospech politik, v ktorých dominujú muži.

Z prierezového hľadiska sú údaje o účasti žien patriacich k etnickým menšinám, LGBTQIA+ osôb alebo žien so zdravotným postihnutím neúplné, napriek tomu však svedčia o veľmi nízkych podieloch, čo naznačuje, že zastúpenie menšinových skupín a ich perspektívy sú obmedzené.

Prekážky brániace rovnocennému zastúpeniu žien v politických a výkonných pozíciách

Ženy v politickom rozhodovacom procese čelia prekážkam, ktoré vychádzajú z rôznych kultúrnych, hospodárskych a politických kontextov a volebných systémov.

Po prvé existujú **známe dlhodobé prekážky, ktoré ženám i naďalej bránia uchádzať sa o politické pozície s rozhodovacou právomocou alebo ich od nich odrádzajú**, ako napríklad:

- rodové stereotypy a rodové predsudky zakotvené v kultúre vo všeobecnosti majú naďalej na ženy negatívny vplyv. Výchova chlapcov a dievčat a negatívne stereotypy týkajúce sa žien a mužov, a to aj v médiách, ešte viac obmedzujú záujem žien a ich kariérne ambície uchádzať sa počas kariéry o mocenské pozície,
- v politických stranách a inštitúciách existuje politická kultúra, v ktorej dominujú muži. Spôsob, akým sú organizované politické strany, ktoré kontrolujú prístup k politickým funkciám, napríklad pokiaľ ide o nábor, prijímanie a výberové konania, má negatívny vplyv na príležitosti žien uchádzať sa o vedúce pozície,
- otázka starostlivosti a rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom. Mnohé ženy vo vedúcich pozíciách čelia obrovskému pracovnému zaťaženiu a časovej náročnosti, pričom zodpovednosť za prácu v domácnosti a starostlivosť o deti a staršie osoby je stále rozložená nerovnomerne,

- nerovnomerné rozloženie kľúčových zdrojov, ako je čas, finančné prostriedky a politické siete,
- samotné politické systémy môžu predstavovať potenciálnu inštitucionálnu prekážku. Väčšinové systémy sú pri podpore voľby kandidátok menej účinné ako politické systémy, ktoré sú založené výlučne na pomernom zastúpení alebo ktoré obsahujú prvok pomerného zastúpenia,
- mediálne pokrytie političiek a líderiek je stále rodovo predpojaté, pričom političkám sa venuje oveľa menšia pozornosť (o 17 % menej ako mužom), a navyše ich prezentácia v médiách často odráža rodové stereotypy (Van der Pas & Aldering 2020),
- nedostatok ženských vzorov vyplývajúci z uvedených prekážok.

Po druhé sa objavili nové náročné prekážky, ktoré bránia ženám v tom, aby zotrvali na politických rozhodovacích pozíciách, alebo ich nútia k predčasnému odchodu, a to najmä:

- násilie voči političkám, ale aj voči iným ženám na vedúcich pozíciách, ako aj ich obťažovanie, má odrádzajúci účinok na všetky ženy, ktoré uvažujú o kariére vo verejnom živote. Mnohé političky a líderky odchádzajú pred skončením svojho funkčného obdobia alebo nezostávajú pri moci dlhodobo,
- čoraz väčším problémom je miera verbálnych útokov a násilia neprimerane zameraného na ženy v politike a vo verejnom živote len preto, že sú ženami. Zatiaľ čo muži sa stretávajú predovšetkým so všeobecnejšími a politickými útokmi, političky čelia verbálnym útokom motivovaným ich rodovou identitou, pričom najvyššej miere útokov sú vystavené političky z etnických menšín,
- ďalším problémom sú svedectvá súčasných a bývalých političiek, ktoré v nadväznosti na hnutie #MeToo prehovorili o svojich osobných skúsenostiach so sexuálnym obťažovaním. Stále existuje nedostatok interných záruk proti sexizmu, obťažovaniu a sexuálnemu obťažovaniu a oznamovanie a vyvodzovanie zodpovednosti v rámci strán a parlamentov takisto nie je dost' účinné. Kandidátky a poslankyne parlamentu, ktoré čelia verbálnym útokom, uvádzajú aj nedostatočnú podporu a solidaritu v rámci strany,

- z výskumu vyplýva, že političky čelia útokom až trikrát viac ako politici, a to najmä online (Daniele, Dipoppa, Pulejo, 2023). Násilie páchané na ženách na pozíciách s rozhodovacou právomocou je rozšírené a čoraz viac sa presúva do virtuálneho sveta vrátane nových foriem, ako sú fotografie a videá nahých osôb vytvorené počítačom a bez súhlasu (deepfake intímne snímky, cyberflashing) alebo online prenasledovanie. Už samotné online násilie je vysoko zastráňujúce a traumatizujúce, môže však tiež predchádzať násiliu v reálnom svete, ktoré môže v extrémnych prípadoch viesť až k femicíde, ako bol prípad vraždy poslankyne Jo Coxovej v Spojenom kráľovstve. Neprimerane vystavované násiliu sú aj kandidátky z radov LGBTQIA+ a menších.

Mechanizmy na podporu rodovej rovnosti na politických pozíciách

Nedostatočné zastúpenie žien v rozhodovacom procese je mnohotvárnym problémom. Opatrenia, ktoré je potrebné prijať, sa netýkajú len volebného systému alebo politických strán, ale majú širší rozsah pôsobnosti vrátane politik na zabezpečenie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom a politik na boj proti rodovo motivovanému násiliu, na podporu rovnomernejšieho rozdelenia opatrovateľských povinností a povinností v domácnosti a na prekonanie rodových stereotypov. Zo štúdií takisto vyplýva, že v záujme zvýšenia a zabezpečenia prítomnosti žien v mocenských pozíciách a plného využitia ich talentu je potrebné vytvoriť inkluzívne prostredie pre všetkých vrátane žien zo znevýhodnených skupín. Ako sa pripomína v stratégii Komisie pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025, ženy sú heterogénnou skupinou a môžu čeliť prierezovej diskriminácii na základe viacerých charakteristík¹. Napríklad ženy so zdravotným postihnutím sa často stretávajú s problémami pri uplatňovaní svojich práv vrátane účasti vo voľbách a zapájania sa do politických a rozhodovacích procesov.

¹ Podľa článku 10 ZFEÚ sa pri „vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politik a činností Únia zameriava na boj proti diskriminácii z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie“.

V stratégii pre rodovú rovnosť sa tiež pripomenulo, že pre zastupiteľskú demokraciu má zásadný význam zabezpečenie rovnakých príležitostí pre účasť na verejnom živote na všetkých úrovniach. Komisia sa zaviazala, že v spolupráci s Európskym parlamentom, národnými parlamentmi, členskými štátmi a občianskou spoločnosťou bude podporovať účasť žien ako voličiek a kandidátok počas volieb do Európskeho parlamentu v roku 2024, a to aj prostredníctvom financovania a propagácie najlepších postupov. Komisia prijala aj osobitné záväzky týkajúce sa vyšších pozícií v rámci svojej administratívy a podpory členských štátov pri vypracúvaní a vykonávaní účinnejších stratégií zameraných na zvýšenie počtu žien na pozíciách s rozhodovacou právomocou.

Pokiaľ ide o širšiu otázku zvýšenia inkluzívnosti pracovného prostredia, v smernici 2019/1158 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom sa pre rodičov a opatrovateľov stanovujú pružné formy organizácie práce a v smernici 2006/54/ES o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania sa stanovila zvýšená ochrana pred diskrimináciou na základe pohlavia.

Odporúčanie Komisie o inkluzívnych a odolných volebných procesoch z roku 2023 obsahuje odporúčania týkajúce sa rodovej rovnosti a uvádza sa v ňom niekoľko relevantných opatrení určených členskými štátmi.

Cieľom nedávno prijatého aktu o digitálnych službách a pripravovanej smernice o násilí páchanom na ženách je lepšie chrániť používateľov zaistením základných práv online, vytvorením silného rámca transparentnosti a zodpovednosti pre online platformy a vytvorením jednotného rámca v celej EÚ. Okrem iného sa v ňom veľkým online platformám ukladá povinnosť prijať účinné zmierňujúce opatrenia na riešenie systémových rizík, a to aj v súvislosti s nezákonnými nenávisťnými prejavmi alebo kybernetickým násilím páchaným na ženách. Cieľom smernice proti strategickým žalobám proti verejnej účasti je lepšie chrániť politikov, novinárov, aktivistov a ďalšie osoby pred hrozbou neopodstatnených a šikanózných právnych krokov s cieľom umlčať osoby, ktoré pracujú vo verejnom záujme.

Vzhľadom na nedávnu dohodu o smernici o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu budú členské štáty povinné zaviesť nové nástroje na boj proti násiliu a nenávisťným prejavom voči ženám offline a online, pričom dôležitú úlohu budú zohrávať online platformy.

Budúci rok si pripomíname 30. výročie Pekinskej deklarácie a akčnej platformy pre ženy, rozvoj a mier z roku 1995. Pekinská platforma pripomína, že pre posilnenie postavenia žien má zásadný význam rovnosť v rozhodovacom procese. Okrem toho sa v Dohovore o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien stanovuje právo zúčastňovať sa na verejnom a politickom živote s povinnosťou prijať všetky vhodné opatrenia na odstránenie diskriminácie žien v politickom a verejnom živote a zabezpečiť, aby mali ženy za rovnakých podmienok ako muži právo voliť a byť volené, zúčastňovať sa na verejných záležitostiach, zastávať verejné funkcie a funkcie a zúčastňovať sa na príslušných činnostiach občianskej spoločnosti.

Táto debata poskytne príležitosť na diskusiu o mechanizmoch a opatreniach potrebných na presadzovanie rodovej rovnosti v rozhodovacom procese na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni. Uvedené opatrenia by zahŕňali inštitucionálne a štrukturálne opatrenia na vnútroštátnej úrovni, ako sú reformy volebných systémov, záväzné alebo dobrovoľné stranícke kvóty, rodová rovnováha v riadiacich orgánoch volebných riadiacich orgánov, prepojenie pridelovania verejných finančných prostriedkov politickým stranám s rodovou paritou, nové vymedzenie pracovných štruktúr a podpora uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti vrátane lepšieho zberu údajov, ale aj odborná príprava, mentorstvo, financovanie a ďalšia podpora kandidátok, najmä mladých žien a žien z nedostatočne zastúpených menšinových skupín. Vzhľadom na sexizmus, obťažovanie a násilie, ktorým sú vystavené najmä političky, by sa pozornosť mala venovať opatreniam na boj proti rodovým stereotypom, nenávisťným prejavom a obťažovaniu offline a online.

V kontexte nadchádzajúcich volieb do Európskeho parlamentu a v rámci svojho úsilia o zlepšenie viditeľnosti politiky rodovej rovnosti v Rade predkladá belgické predsedníctvo túto tému na diskusiu a výmenu skúseností a najlepších postupov s cieľom zaistiť bezpečné a rovnaké prostredie pre ženy vo verejnom živote.

V tejto súvislosti sa ministri vyzývajú, aby uskutočnili diskusiu o smerovaní na základe týchto otázok:

- 1. Aké stratégie a mechanizmy na vnútroštátnej úrovni vypracovala vaša krajina s cieľom posilniť zastúpenie žien v rozhodovacom procese a podporiť rodovú rovnosť vo vedúcich pozíciách?*
- 2. Aké iniciatívy možno prijať na úrovni EÚ v záujme dosiahnutia uvedeného cieľa?*